

Lausunto

17.11.2023

Asia: VN/11255/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tupakkalain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

2 § Määritelmät

Ympäristöterveysyksikkö pitää valitettavana, että energianuuskan määritelmään ja sen käyttämiseen ei ehdoteta tiukennuksia. Valvonnan kannalta olisi helpompaa, jos tuotteilla, jotka muistuttavat ulkonäöltään toisiaan ja joiden tosiasiallinen käyttötarkoitus ja -tapa on sama, ei olisi eroa lainsäädännön vaatimuksissa.

6 § Valviran tehtävät

Internet-myyntien valvonta on haastavaa, koska aina ei ole täyttä selvyyttä, kuka on toimivaltainen viranomainen. Ympäristöterveysyksikön näkemyksen mukaan etämyyntien valvonta tulisi keskittää tupakkalaissa Valviralle.

22 § Eräiden muiden tuotteiden valmistajan ja maahantuojaan yleiset velvollisuudet

-

25 a § Savuttomia nikotiinituotteita koskevat vaatimukset

Ympäristöterveysyksikkö pitää valitettavana esitettyä, jossa hallitusohjelman mukaisesti nikotiinipusseissa sallitaan vain aikuisille tarkoitettut maut. Esitetty on liian tulkinnanvarainen ja tulee työllistämään tupakkalampia valvovia viranomaisia ja tuomioistuimia. Ympäristöterveysyksikön mielestä savuttomista nikotiinituotteista tulisi kieltää tunnusomaiset tuoksut ja maut vastaavalla tavalla kuin ne on kielletty savukkeista, kääretupakasta ja kuumennettavista tupakkatuotteista sekä nikotiininesteistä.

29 a § Ilmoitukset savuttomista nikotiinituotteista

Ympäristöterveysyksikön mielestä ilmoituksiin tulisi sisältyä myös tuotteiden pakkausten tarkastaminen. Savuttomia nikotiinituotteita valmistavat yritykset ovat osittain uusia ja tupakkalain vaatimukset eivät ole kaikilla tiedossa. Tällä vaatimuksella helpotettaisiin kuntien työtä, kun kaikki markkinoille saatettavat tuotteet tarkastettaisiin ennakkoon. Ympäristöterveysyksikön mielestä pakkausten tarkastaminen tulisi laajentaa myös tupakkatuotteita ja nikotiininesteitä koskevien ilmoitusten käsittelyyn.

29 b § Myyntimäärät savuttomista nikotiinituotteista

-

30 § Eräitä muita tuotteita koskevien tietojen toimittamisen tapa, malli ja ajankohta

-

31 § Vähittäismyyntipakkauksia koskeva yleissäännös

-

39 a § Savuttoman nikotiinituotteen vähittäismyyntipakkauksen merkinnät

-

39 b § Savuttoman nikotiinituotteen vähittäismyyntipakkauksen muu ulkoasu

-

39 c § Savuttoman nikotiinituotteen ulkoasu

-

40 § Varoitusmerkintöjä koskeva poikkeus ulkomaanliikenteessä

-

44 § Vähittäismyynnin luvanvaraisuus

Ympäristöterveysyksikön mielestä pykälässä tulisi kieltää tupakkalain alaisten tuotteiden määräaikainen myynti. Viime vuosina väliaikaiset pop-up -myymälät ovat tulleet myymälämuotona tunnetuiksi myös tupakkalain alaisten tuotteiden myyntiin. Myymälät sijoitetaan näkyville paikoille ja ne houkuttelevat tavanomaisen kohderyhmän lisäksi uusia asiakkaita. Valvonnan näkökulmasta tähän markkinointiin on kuitenkin nykylainsäädännöllä mahdotonta puuttua.

Ympäristöterveysyksikön näkemyksen mukaan savuttomien nikotiinituotteiden valmistajat saattavat jatkaa tupakkayhtiöiden aloittamaa tapaa saattaa uusia tuotteita markkinoille pop-up myynnin avulla vielä aikaisempaa laajemmalla volyymilla.

48 § Ilmoitus nikotiininesteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden vähittäismyynnistä

Ympäristöterveysyksikön näkemyksen mukaan savuttomat tupakkatuotteet tulisi ottaa omaksi tuoteryhmäkseen tupakkalain alaiseen vähittäismyyntilupaun. Tälle hetkellä iso osa myyntiluvallisista vähittäismyyntipaikoista myy vain tupakkatuotteita. Mikäli samalla ilmoituksella sallitaan sekä savuttomien nikotiinipussien että nikotiininesteiden myynti, saattaa tämä lisätä nikotiininesteiden myyntipaikkoja huomattavasti nykyisestä.

50 § Tukkumyynnin ilmoituksenvaraisuus

Ympäristöterveysyksikön näkemyksen mukaan savuttomat tupakkatuotteet tulisi ottaa omaksi tuoteryhmäkseen myös tukuittain myynnissä.

Tukkumyynti tulisi olla myös hakemuksen varaista. Helsingin kaupungin ympäristöterveysyksikön näkemyksen mukaan tukkumyynnille tulisi olla vastaava pykälä kuin vähittäismyynnille on 45 §:n ensimmäisessä momentissa: Lupaa ei kuitenkaan saa myöntää, jos hakemuksessa tarkoitettu toiminta olisi ilmeisesti tämän lain vastaista tai jos myyntipaikka ei ole kunnan valvottavissa. Nykyään tukkumyynti-ilmoitus on aina käsiteltävä, vaikka ilmoitettu toiminta on tupakkalain vastaista.

52 a § Tupakkatuotteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden maustamiseen tarkoitettujen tuotteiden myyntikielto

Ympäristöterveysyksikön näkemyksen mukaan pykälä on edelleen hankala valvoa ja tuotteiden tosiasiallisen käyttötarkoituksen määrittäminen haastavaa.

53 § Kielto myydä alaikäiselle

-

58 § Etämyynnin kielto

-

59 § Tullihuutokaupalla myynnin kielto

-

60 § Tukkumyynnin rajoitukset

Ehdotuksen mukaan tupakkatuotteita, nikotiininesteitä ja savuttomia nikotiinituotteita saa myydä tukuittain vähittäismyyjälle, joka ei tarvitse tämän lain mukaista vähittäismyyntilupaa, sekä tukkumyyjälle, jota tämän lain mukainen ilmoitusvelvollisuus ei koske. Ympäristöterveysyksikön mukaan tukuille tulisi säätää velvollisuus pitää rekisteriä, kenelle tämän momentin mukaisesti savuttomia tupakkatuotteita on myyty. Tällä voitaisiin ehkäistä tuotteiden laitonta kauppaa myös näiden tuotteiden osalta, jotka eivät kuulu tupakkatuotteiden jäljitettävyyjärjestelmän piiriin.

62 § Alaikäisiä koskeva maahantuontikielto

-

63 § Eräiden savuttomien tupakkatuotteiden maahantuontikielto

-

65 § Kielto tuoda maahan etäviestimen välityksellä hankittuja tuotteita

-

66 § Matkustajatuonnin aikarajat

-

67 § Matkustajatuonnin määrälliset rajat

-

74 § Yleiset tupakointikiellot

Ympäristöterveysyksikkö pitää valitettavana, että tupakointikieltojen soveltamispykälää (TupL 73 §) ei olla muuttamassa. Tupakkalain soveltamispykälän tulisi kattaa kaikkien tupakkalain alaisten tuotteiden polttamisen, kuumentamisen ja muunlaisen käyttämisen, josta vapautuu sisäilman laatua heikentäviä aerosoleja.

Valvonnan kannalta tuotteiden erottaminen on myös lähes mahdotonta, koska esimerkiksi energianuuska ja savuton nikotiinituote ovat samannäköisiä käytettäessä. Yleensä ei ole myöskään mahdollista tupakointikieltoja ja rajoituksia kouluissa valvottaessa arvioida, onko kyseessä kertakäyttöinen nikotiiniton ns. e-shisha vai sähkösavuke.

80 § Tupakointikieltoa koskevat opasteet

Ympäristöterveysyksikkö pitää haastavana ehdotettua vaatimusta asettaa merkinnät savuttoman tupakkatuotteen ja savuttoman nikotiinituotteen käyttämistä koskevaan kieltoon. Savuttoman tupakkatuotteen ja savuttoman nikotiinituotteen määritelmät eivät ole monelle tiedossa. Ympäristöterveysyksikön näkemyksen mukaan kaikkien tupakkalainalaisten tuotteiden käyttökiellolla myös kieltomerkkien laatiminen olisi helpompaa.

81 § Tupakointikieltojen toimeenpano

Ympäristöterveysyksikkö pitää valvonnan kannalta haastavana tunnistaa tilanteet, joissa käytetään savutonta tupakkatuotetta tai savutonta nikotiinituotetta. Markkinoilla on vastaavia tuotteita, jotka eivät ole kiellon piirissä.

90 § Hakemusten ja ilmoitusten käsittelystä perittävät maksut

-

91 § Tupakkalain valvontamaksut

Ympäristöterveysyksikön mielestä on todennäköistä, että tupakkalain alaisten tuotteiden saatavuus paranee huomattavasti, erityisesti nikotiininesteiden, jos valvontamaksut toteutettaisiin ehdotetun mukaisesti.

Ympäristöterveysyksikön näkemyksen mukaan savuttomat nikotiinituotteet tulisi olla oma tuoteryhmänsä ja siten valvontamaksun tulisi olla enintään kolminkertainen, jos samassa myyntipisteessä myydään tupakkatuotteita, nikotiininesteitä ja savuttomia tupakkatuotteita.

94 § Tuotevalvontaa koskevien tietojen tallentaminen ja julkaiseminen

-

97 § Vähittäismyyntiluvan peruuttaminen

Ympäristöterveysyksikön näkemyksen mukaan tupakkalain mukainen myyntilupa tulisi voida peruuttaa myös siinä tapauksessa, että elinkeinonharjoittaja on vähittäismyyntilupahakemuksessa ilmoittanut myyvänsä vain nikotiininesteitä tai savuttomia nikotiinituotteita, mutta myyntipaikassa on myynnissä myös tupakkatuotteita. Vähittäismyyntipaikkojen määrä, joissa ei ole myynnissä tupakkatuotteita, määrä tulee ympäristöterveysyksikön näkemyksen mukaan lisääntymään tulevaisuudessa.

100 § Myyntikielto

-

109 § Tupakan myyntirikos

-

113 § Tupakointirikkomus

-

117 § Myyntipäällykset

-

118 § Hallussapitokielto

Ympäristöterveysyksikön näkemyksen mukaan hallussapitokieltoa tulisi laajentaa koskemaan kaikkia tupakkalain alaisia tuotteita.

Toisena vaihtoehtona ympäristöterveysyksikkö ehdottaa, että kaikkien tupakkalain alaisten tuotteiden hallussapitokielto alle 18-vuotiailla koskisi päiväkotien taikka esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta tai lukio-opetusta antavien oppilaitosten sisä- tai ulkotiloja.

Valvonnan kannalta tuotteiden erottaminen on myös lähes mahdotonta, koska esimerkiksi energianuuska ja savuton nikotiinituote ovat samannäköisiä käytettäessä ja tuotteita voidaan helposti säilyttää myös toistensa

119 § Hävittäminen

-

Voimaantulo

Ympäristöterveysyksikkö pitää esitettyjä voimaantulo aikoja pääosin kannatettavina.

Ympäristöterveysyksikkö pitää kuitenkin 3 kuukauden siirtymäaikaa isoille kunnille haastavana käsittelyaikana, jos ilmoituksia odotetaan tulevan paljon ja, jos kuntien käytössä olevia järjestelmiä ei saada päivitettyä vastaamaan lain muutosta hyvissä ajoin. Ympäristöterveysyksikkö ehdottaa, että siirtymäaikaan säädettäisiin elinkeinonharjoittajille 3 kuukauden aika, jonka aikana ilmoitus tulisi tehdä ja tämän ajan jälkeen kunnilla olisi vielä 3 kuukautta aikaa käsitellä ilmoitukset ja tallentaa myyntiluparekisteriin muuttuneet lupatiedot. Vastaavaa siirtymäaikaa käytettiin vuonna 2009, kun tupakkatuotteiden myynti tuli luvan varaiseksi. Tupakkalain mukaisilla tarkastuksilla tehtyjen havaintojen perusteella savuttomien nikotiini tuotteiden myynti on hyvin yleistä tupakkatuotteiden myyntipaikoissa ja näin ollen ilmoituksia odotetaan tulevan huomattavasti enemmän kuin vuonna 2016, kun nikotiininesteiden myynti tuli luvan varaiseksi.

Muuta kommentoitavaa?

Ympäristöterveysyksikön näkemyksen mukaan tupakointikieltoja olisi syytä tarkentaa siten, että tupakointikielto koskisi yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen (177/2008) (eli ns. EU-uimarantojen) mukaisen määritelmän lisäksi kaikkia yleisiä uimarantoja, eli myös pieniä yleisiä uimarantoja (sosiaali- ja terveysministeriön asetus pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta 354/2008). EU-uimarannan tai yleisen uimarannan käsitteet eivät ole kovinkaan tunnettuja. Kaikilla yleisillä uimarannoilla alaikäiset muodostavat huomattavan osan kävijöistä. Helsingissä on esimerkiksi 25 yleistä uimarantaa, mutta näistä 13 pieniä yleisiä uimarantoja, jotka näin jäisivät ehdotetun tupakointikiellon ulkopuolelle.

Vesipiipuissa voidaan polttaa vesipiipputupakkaa, poltettavaksi tarkoitettuja kasviperäisiä tuotteita ja höyrykiviä. Valvonnan kannalta olisi helpompaa, jos markkinoilla ei olisi säädöksiltään toisistaan poikkeavia tuoteryhmiä. Asiakkaiden polttaessa vesipiippua on mahdotonta valvontaa tehtäessä tunnistaa, mitä tuotetta laitteessa poltetaan. Ympäristöterveysyksikön näkemyksen mukaan tupakkalain tunnusomaisten tuoksujen ja makujen kieltoa tulisi laajentaa koskemaan kaikkia tupakkatuotteita ja tuotteita, joiden käyttötarkoitus vastaa tupakkatuotetta.

Tupakkalain 10 §:n mukaan tupakkatuotteen valmistaja ja maahantuojat vastaavat siitä, että elinkeinotoiminnassa myyntiin tai muuhun luovuttamiseen tarkoitettu tupakkatuote on sitä koskevien säännösten ja määräysten mukainen. Ympäristöpalveluiden näkemyksen mukaan tupakkalain maahantuontikieltoja tulisi laajentaa koskemaan myös yrityksiä sellaisten tuotteiden osalta, joiden pakkauksia ei voi tupakkalainsäädännön takia muuttaa enää valmistamisen jälkeen. Valvonnassa on tullut vastaan tapauksia, joissa Tulli on ensin ottanut tupakkatuotteita haltuun, mutta sitten antanut ne elinkeinonharjoittajille takaisin, koska tupakkalaissa ei ole pykälää, jotka estävät yrityksiä tuomasta tupakkalain vastaisia pakkauksia maahan. Tämän jälkeen vähittäismyynnissä on törmätty tuotteisiin, joissa ei ole Suomen tupakkalainsäädännön mukaisia pakkauksia.

Petäjaniemi Anna
Helsingin kaupunki, kaupunkiympäristön toimiala, ympäristöterveysyksikkö